

مراکز لجستیکی؛ راهکاری برای رفع مشکلات لجستیکی شهرک‌های صنعتی

نادر غفاری نسب، پژوهشگر موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

ابزار اقتصادی

رشد و توسعه اقتصادی هر کشور معلول گسترش صنایع و تولیدات آن کشور است. احداث شهرک‌های صنعتی به عنوان زیرمجموعه‌ای از بخش صنعت، راهکاری است که جهت رفع مشکلات استقرار واحدهای صنعتی و کمک به توسعه صنعتی کشور مطرح شده است. بر طبق تعاریف و مفاهیم آماری استاندارد بخش صنعت و معدن مرکز آمار ایران، شهرک صنعتی مکانی است دارای محدوده و مساحت معین که مجموعه‌ای از واحدهای صنعتی، علمی و تحقیقاتی همراه با نیازهای خدماتی، بازرگانی، اداری و مسکونی را در خود جای داده و تمام یا پاره‌ای از امکانات زیربنایی و خدمات را با توجه به نوع و مساحت شهرک و ترکیب فعالیت‌های آن در اختیار واحدهای مذکور قرار می‌دهد.

یکی از مهمترین فواید ایجاد شهرک‌های صنعتی در سطح دنیا رونق فعالیت‌های تولیدی با استفاده از امکانات و زیرساخت‌های مشترک موجود در این شهرک‌ها می‌باشد که در نهایت موجب کاهش هزینه‌های تولید بنگاه‌های صنعتی واقع در آنها کاهش می‌گردد. اما متأسفانه در سال‌های اخیر شاهد آن هستیم که احداث شهرک‌های صنعتی در ایران نه تنها بهبود چندانی در روند توسعه اقتصادی کشور ایجاد نکرده، بلکه بسیاری از واحدهای صنعتی واقع در این شهرک‌ها نیز به تعطیلی کشیده شده یا در حالت رکود به سر می‌برند. به نظر می‌رسد هدف از ایجاد شهرک‌های صنعتی در کشور ما صرفاً تجمع تعدادی فعالیت مختلف صنعتی بوده که دور آن دیوار کشیده شده است؛ بدون آنکه وضعیت عوامل زیربنایی، روابط درونی متقابل و منطقی واحدهای صنعتی مستقر در آنها با یکدیگر و چگونگی ارائه خدمات به آنها مورد بررسی قرار گیرد. لذا، لزوم تعمق در مسائل و مشکلات شهرک‌های صنعتی به منظور بهره‌برداری صحیح از آنها اجتناب‌ناپذیر است.

هر بنگاه اقتصادی برای تحقق مأموریتی خاص، طراحی و راه اندازی می‌شود که اجرای آن مأموریت، هدف و وظیفه اصلی سازمان است. در این میان، فعالیت‌هایی وجود دارند که سازمان را در جهت انجام مأموریت اصلی خود پشتیبانی می‌نمایند که فعالیت‌های لجستیکی نام دارند. به عبارت دیگر،

فعالیت‌های لجستیکی شامل کلیه فعالیت‌هایی هستند که سازمان را جهت اجرای کامل ماموریتش پشتیبانی می‌نمایند. هدف یک سیستم لجستیک کارآ و اثربخش، فراهم نمودن کالا و خدمات مناسب، به مقدار مناسب، با کیفیت مناسب، در زمان و مکان مناسب، با قیمت مناسب و همراه با اطلاعات مناسب برای مشتریان نهایی است به گونه ای که رضایت مشتریان به طور کامل برآورده گردد، در حالی که معیارهای ارزیابی عملکرد مانند هزینه‌های اجرایی را بهینه نگه دارد و از محدودیت‌هایی مانند محدودیت بودجه نیز تخطی ننماید. بنابراین، بهینه‌سازی فعالیت‌های لجستیکی و در عین حال، کاهش هزینه‌های آن بسیار حائز اهمیت است.

یکی از مهم‌ترین مشکلات واحدهای صنعتی مستقر در شهرک‌های صنعتی بالا بودن هزینه تولید و قیمت تمام شده کالاها به دلیل بالا بودن هزینه‌های لجستیکی شامل هزینه‌های حمل‌ونقل، نگهداری موجودی و هزینه‌های اداری می‌باشد. امروزه، احداث و بهره‌برداری از مراکز لجستیکی به عنوان یکی از جامع‌ترین راهکارهای بهینه‌سازی هزینه‌های لجستیکی مطرح شده است. مراکز لجستیکی یکی از حلقه‌های زنجیره تامین می‌باشند که مأموریت اصلی آنها عبارت است از حمل و نقل، ذخیره‌سازی و توزیع کالا، مواد و اطلاعات مربوط به آنها. این مراکز از نظر ابعاد و اندازه در دامنه‌ای وسیع از بزرگ، متوسط و کوچک گسترده شده‌اند و به فراخور زیرساخت‌ها و امکانات موجود به ارائه مجموعه‌ای از خدمات لجستیکی دارای ارزش افزوده اعم از ترکیب، دسته‌بندی و جداسازی محموله‌ها، کنترل موجودی، مدیریت شبکه توزیع، مسیریابی و ردیابی وسائط نقلیه، تحویل و پیگیری، بسته‌بندی مجدد، برچسب زنی، مونتاژ/مونتاژ مجدد، کنترل کیفیت، سفارش‌برداری، لجستیک معکوس، بومی‌سازی و سفارشی‌سازی، نصب و آموزش، خرید/تدارکات، الصاق برچسب قیمت، ارائه خدمات اطلاعاتی و بسیاری موارد دیگر می‌پردازند. بعلاوه، مراکز لجستیکی به گونه‌ای طرح‌ریزی می‌شوند که امکان پاسخگویی به نیازهای منتج از فعالیت‌های اصلی خود را نیز داشته باشند. از این رو، خدمات و تسهیلاتی نظیر خدمات گمرکی، خدمات ارتباطی، خدمات بانکی، امور مالیاتی، خدمات حمل و نقل عمومی، هتل، مسافرخانه و استراحتگاه‌ها، رستوران‌ها، فروشگاه‌های متنوع، پارکینگ به منظور توقف کوتاه مدت و بلندمدت، جایگاه سوخت، تعمیرگاه و کارواش از دیگر مواردی هستند که می‌توان بدان اشاره کرد.

بسیاری از بنگاه‌های واقع در شهرک‌های صنعتی با مقیاس کوچک و متوسط و حتی شرکت‌های بزرگ، توانایی لازم جهت فراهم آوردن تسهیلات و امکاناتی با سطح بالای تکنولوژی را ندارند. مراکز لجستیکی این امکان را برای شرکت‌ها فراهم می‌کنند تا بدون نیاز به سرمایه‌گذاری کلان و با برون‌سپاری عملیات لجستیکی، از امکانات موجود در اینگونه مجموعه‌ها به هر میزان که نیاز دارند بهره‌برداری کنند و هزینه‌های لجستیکی خود را تا حد زیادی کاهش دهند. بهره‌برداری از مراکز لجستیکی مزایای متعددی را برای صاحبان صنایع، مراکز توزیع و متصدیان حمل و نقل به همراه دارد که اهم آنها عبارتند از:

- متمرکز سازی امور: از آنجا که کلیه تسهیلات و امکانات مورد نیاز جهت دریافت، تخلیه، ترخیص، نگهداری، بارگیری و حمل کالا و امکانات جانبی در مراکز لجستیکی وجود دارند، انجام فعالیت‌های مربوطه با سرعت، سهولت و هزینه کمتر امکان پذیر است و این امر، زمینه جلب رضایت مشتریان از یک سو و متصدیان امور، از سوی دیگر را فراهم می‌نماید.
- کاهش هزینه‌های سرمایه‌گذاری و عملیاتی: مراکز لجستیکی این امکان را برای شرکت‌ها فراهم می‌کنند تا بدون نیاز به سرمایه‌گذاری کلان از امکانات موجود در این مجموعه‌ها نظیر ساختمان، تجهیزات، وسائط نقلیه، سیستم‌های اطلاعاتی، نیروی انسانی و غیره بهره‌برداری کنند. بعلاوه، با دستیابی به فناوری‌های پیشرفته و بهره‌مندی از خدمات یکپارچه، هزینه‌های عملیاتی خود نظیر هزینه‌های نگهداری، جا به جایی، نیروی انسانی و غیره را نیز کاهش دهند.
- جلوگیری از فعالیت‌های فاقد ارزش افزوده: در چرخه تولید یا واردات یک کالا تا رسیدن به دست مصرف‌کنندگان نهایی، معمولاً کالا به دلیل تغییر در مالکیت، چندین مرتبه بین انبارهای مختلف جابجا می‌شود. بعنوان مثال، از انبار تولیدکننده یا واردکننده به انبار بنکدار و عمده فروش، سپس به انبار خرده فروش و نهایتاً به دست مصرف‌کننده خواهد رسید. با بهره‌گیری از مراکز لجستیکی، تغییر در مالکیت کالاها بدون نیاز به تغییر فیزیکی محل نگهداری کالاها و صرفاً به صورت نرم افزاری، قابل انجام خواهد بود. این امر صرفه جویی‌های

فراوانی به‌مراه دارد که به عنوان نمونه می‌توان به کاهش هزینه‌های نگهداری، کاهش هزینه‌های جا به جایی و کاهش ضایعات ناشی از نقل و انتقال کالا اشاره کرد.

با توجه به اینکه موضوع توزیع و انتقال کارآمد کالا یا بطور کلی لجستیک کالا هنوز جایگاه مناسب خود را در شهرک‌های صنعتی نیافته و همچنین بدلیل عدم کارآمدی کامل فرآیندهای انتقال و توزیع کالا در این شهرک‌ها، هزینه‌های تمام شده محصولات بنگاه‌های تولیدی مستقر در شهرک‌های صنعتی رقابت‌پذیر نبوده و ایجاد مراکز لجستیکی در شهرک‌های صنعتی برای حمایت و ارتقای نظام تولید کشور اهمیت دارد. از آنجایی که فعالیت‌های لجستیکی همچون حمل‌ونقل، توزیع و خدمات دارای ارزش افزوده از جمله فعالیت‌های مهم فرآیندهای بنگاه‌های تولیدی هستند، بنابراین مراکز لجستیکی قادرند با افزایش بهره‌وری این فعالیت‌ها به عنوان ارائه‌کنندگان خدمات در زمینه فعالیت‌های لجستیکی، به یکی از مهمترین زیرساخت‌های پشتیبان شهرک‌های صنعتی کشور تبدیل شوند.